№ 179 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28 **1899** ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28 № 179

ՔՍԱՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Այդպէս էլ գուշակում էինք.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Մեր իրականութիւնից. Անգլիական դատարան և ռուսաց դատարան. Նամակ Պետերբուրգից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Թիւրքիայից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ԱՅԴՊԷՍ ԷԼ ԳՈՒՇԱԿՈՒՄ ԷԻՆՔ

Երկու շաբաթ առաջ, խօսելով այն թոյլ, համարեա աննկատելի գործունէութեան մասին, որ ցոյց էր տալիս մեր երկիրը՝ ներկայ տարվայ տնտեսական տագնապի դէմ կռւելու համար, մենք յիշատակեցինք, որ կարիքի չափերը որոշելու նպատակով Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը մի շարք հարցերով դիմել է իր շաբաթաթերթի ընթերցողներին, խնդրելով նրանց պատասխաններ ուղարկել: Մենք, ճանաչելով մեր գաւառները, ճանաչելով մանաւանդ այն մարդկանց, որոնք կարող են պատասխանել այդ հարցերին, ասացինք որ ընկերութեան ձեռք առած այդ միջոցը նպատակին չի հասցնի և շուտափոյթ տեղեկութիւններ հաւաքելու համար չը պէտք է յոյս դնել գաւառական ընթերցողների, առհասարակ ինտելիգենցիայի վրա, այլ անհրաժեշտ է յատուկ յանձնարարութեամբ մարդիկ ուղարկել՝ կարիքի չափերը տեղնուտեղը ուսումնասիրելու համար:

Եւ մենք սխալված չէինք: Տեղական մի ռուս թերթի մէջ տպվեց մի դառն գանգատ այն մասին, որ հասկացող մարդկանցից ոչ ոք չէ ուզում արձագանք տալ Գիւղատնտեսական ընկերութեան հրաւէրին, ոչ ոք չէ ուզում տեղեկութիւններ հաւաքել, գրել: Այդ գանգատը գալիս էր Վրաստանի կողմերից, բայց մենք կարող ենք հաւատացած լինել, որ այդպիսի անտարբեր վերաբերմունք դէպի մի համակրելի նպատակ ընդհանուր կը լինի մեր երկրի բոլոր կողմերի համար: Չափազանցութիւն կը լինի ասել, թէ Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը ոչ մի տեղից տեղեկութիւններ չի ստանայ: Ո՛չ. անշուշտ կը լինեն պարտաճանաչ մարդիկ, անշուշտ պատասխան տուողները մի կամ երկու հոգի չեն լինի: Բայց որ Անդրկովկասի ընդհանուր տնտեսական դրութիւնը չի որոշվի ճիշդ տեղեկութիւններով—այդ աւելի քան անկասկած է:

Տխուր մտածութիւնների նիւթ է տալիս այս հանգամանքը: Վերահաս վտանգի առաջ չը կարողանալ թօթափել սովորական ծուլութիւնը, շարունակել մնալ անտարբեր, կտրված ժողովրդից ու նրա ցաւերից—այս բոլորը ցոյց չէ՞ տալիս, թէ դեռ որքան հեռու ենք մենք կուլտուրական ժողովուրդ անուանվելու իրաւունքից: Ռուսաց լրագիրներից մէկի թղթակիցը, այցելելով Անդրկովկասը, տեսնելով մի կողմից անբերրիութիւնը և միւս կողմից կատարեալ անտարբերութիւն այդ դժբաղդութեան վերաբերմամբ, գրում էր. «Կովկասը խոր քնի մէջ է թաղված»: Եւ իրաւ, եթէ մի համեմատութիւն դնենք մեր երկրի և մեզ բաղդակից Բեսարաբիայի նահանգի մէջ, կը տեսնենք, որ մենք, իսկ որ, քնած ենք: Բեսարաբիայում դեռ ամառվանից են սկսել պատրաստութիւններ՝ անբերրիութիւնից վնասված ազգաբնակութեան օգնելու համար. իսկ մենք աշնան կիսումն ենք, և դեռ նոյն իսկ չը գիտենք, թէ որ կողմերն են վնասված, չենք ճանաչում մեր կարիքի չափերը: Ինչպէս գուշակել էինք, մենք անգործ ու անտարբեր կը նստենք, մինչև որ ձմեռը դուրս կը հանէ աղքատութեան և տանջանքների ցնցող տեսարաններ և միայն այն ժամանակ «հոգու պարտք» կը կատարենք, կոպէկներ նուիրելով մեր աղքատներին և կարծելով թէ այդպիսով կատարեցինք մի պարտաճանաչ, ինքնօգնութեան անհրաժեշտութիւնը հասկացող հասարակութեան պարտականութիւնները: Բայց դա մի թշուառ ինքնախաբէութիւն է, որ միանգամայն վայել է այն հասարակութեան, որի միջից ճգնաժամի ժամանակ չեն դուրս գալիս կարիքը ուսումնասիրելու, արձանագրելու յօժարութիւնն ունեցող մի քանի անհատներ: Զուր ենք մենք օրօրում մեզ այնպիսի առասպելներով թէ կարող ենք վաղօրօք կազմակերպել օգնութեան գործ, մեղմացնել բնական պատահարներից թշուառացած մարդկանց ցաւերը: Մենք շարունակում ենք մնալ ասիացի, որ բութ անտարբերութեամբ սպասում է մինչև որ աղքատութիւնը կը ծեծէ նրա դուռը, կը ցնցէ նրան իր ցընցոտիներով, իր յուսահատ աղաղակներով: Մենք միայն գրօշների կարօտ աղքատներ ենք ճանաչում. մեզ համար գոյութիւն չունի աւելի բարձր պարտականութիւն—վերաբերվել մեզ նմաններին, իբրև մարդկանց, որոնք իրաւունք ունեն մեր օգնութեամբ կանգուն մնալ, չը գլորվել այն խորխորատը, ուր մարդը դադարում է մարդ լինելուց և դառնում է մուրացկան...

Ուրիշ կերպ, այո՛, մենք չենք կարող լինել: Երկու ամիս է, լրագիրները աղաղակում են թէ վտանգ կայ, պէտք է շարժվել, պէտք է գործել: Բայց այդ աղաղակները տարածվում են մի մեռելային լռութեան մէջ. կարելի է կարծել, թէ կենդանի մարդիկ չեն կարդում նրանց: Ոչ մի ձեռնարկութիւն, ո՛չ մի շարժում...

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Մօսկվայի դրամատէր հսկայ Մամոնտովի սնանկութիւնը առիթ է տալիս «Недѣля» շաբաթաթերթի աշխատակից պ. Մենշիկովին խօսել միլլիօնատէրերի դրութեան մասին: Մեզանում էլ պակաս չեն այդ ոսկէ անունը կրող անհատներ, և մենք կարծում ենք, որ ռուս հրապարակախօսի խորհրդածութիւնները անհետաքրքրական չեն լինի և մեզ համար: Ամենից առաջ ինչ է հարկաւոր միլլիօնատէր դառնալու համար:

Եթէ ահագին հարստութիւնները կազմվէին խելօք մարդու մտածողութեամբ, այն ժամանակ միլլիօնատէրերը հարիւր անգամ շատ կը լինէին, քան կան այժմ: Միլլիօնը խելքի գիւտ, արտադրութիւն չէ, այլ կոյր հանգամանք, ուր ամենից շատ գործ ունի պատահականութիւնը:

Այստեղ հրապարակախօսը Ամերիկա չէ գտնում. դրամական առիւծների ամբողջ կեանքը ցոյց է տալիս, որ հարստութիւն դիզելու մէջ դեր խաղացողը, ինչպէս ասում են մարդիկ, բախտն է, պատահականութիւնը, որը մէկի համար գործվալից հարազատ մայր է, միւսի համար դաժան խորթ մայր: Աւելի հետաքրքրական է այն թէ ինչ է միլլիօնատէրերի դրութիւնը:

Ինձ այնպէս է թւում—շարունակում է յօդուածագիրը—որ ոչ ոք այնպէս ճնշված և սահմանափակված չէ իր աշխատանքի մէջ, ինչպէս միլլիօնատէրը: Նա կախված է հազարաւոր յանկարծակի պատճառներից, որոնց դժբախտ համախմբումը կարող է նրան թաղել: Վերցրէք մի մշակ—նոյն իսկ մաճը բռնած գիւղացուն. որքան նա ազատ է իր ճակատագրի մէջ, որքան շատ նրա աշխատութիւնը պահանջում է բանականութիւն: Իր դաշտի փոքրիկ տարածութեան վրա նա ամեն ինչ տեսնում է ու հասկանում, և նրա իւրաքանչիւր շարժուածքը գիտակցական է: Նրա գործունէութիւնը, ճիշդ որ, լայն է, որովհետև գրկում է նրա ամբողջ հոգին: Իսկ միլլիօնատէրը պտտում է անթիւ անյայտութիւնների մէջ, որոնք նրա համար խորթ են, նրա իշխանութեան չեն ենթարկվում:

Երբ հարստութիւնը կոյր տարերքի նմանօրինակ սկսել է իր գործը և զարգանում է, նրան չէ կարող փոփոխել ոչ միայն խելքը, այլ և անխելքութիւնը:

Մէկը ոչ միայն չէ կարող միլլիօն աշխատել իր ջանքերով, այլ նոյն իսկ չէ կարող ծախսել միլլիօնը: Յաճախ տեսնում ես, որ հարուստը թէև վատնում է աջ ու ձախ, բայց նրա գործը պինդ է կանգնած. և ընդհակառակն, ամենամեծ ժլատներն էլ սնանկանում են:

Այս բոլորից յետոյ հեղինակը դիմում է այնպիսի եզրակացութիւնների, որոնք միանգամայն պիտի յուսահատեցնեն կրեսոսներին:

Ես ինքս, ի հարկէ, չեմ զգացել միլլիօնատիրոջ հոգեկան դրութիւնը, բայց լաւ գիտեմ որ անհրաժեշտ կարիքից աւել ունեցած փոքրիկ կարողութիւնն էլ շատ ճնշում է բարոյական կեանքը. ազատվել այդ աւելորդ կարողութիւնից աւելի դժուար է, քան նրան ձեռք բերելը: Ես գիտեմ խորին աղքատութեան և միջակ ունևորութեան դրութիւնը. մօտ ծանօթութիւն եմ ունեցել մի քանի միլլիօնատէրերի հետ և չեմ նկատել, որ նրանք աղքատներից երջանիկ լինէին: Ընդհակառակն, դրանցից իւրաքանչիւրն իր վերջին սպասաւորից աւելի շատ էր մտատանջութեան մէջ: Մէկը մշտապէս յուզված էր այն մտքից, որ չը լինի թէ գիւղական կանայք, որոնք հնձում էին նրան պատկանող արևածաղիկները, չը գողանան մի երկու թուփ: Միւսը մտածում էր մեծ արտխտ դառնալ, բայց այդ չէր աջողվում. երկրորդը պարզապէս տաղտկացել էր, թափառում էր աշխարհում, չիմանալով թէ իր անթիւ վիլլաներից որի մէջ դնէ իր գլուխը:

Իսկ ինչ բարոյական խրատ է բղխում այս անմխիթար դրութիւնից:

Տխրութիւն չէ, այլ ուրախութիւն է, եթէ մարդկային կենդանի հոգին ազատվում է գերութիւնից: Փշուր փշուր դարձաւ միլլիօնը—և եթէ նրա տէրը բարոյապէս կորած մարդ է, կարող է ատրճանակի գնդակ խփել իր ճակատին: Իսկ եթէ, խղճալով նրան, Աստուած կը վերադարձնէ նրա խելքը, այն ժամանակ նախկին հարուստը դուցէ առաջին անգամ իր կեանքի մէջ ազատ կրծքով շունչ կը քաշէ և կասէ ուռա, ազատութիւն. վերջապէս.. ես էլ մարդ եմ, ինչպէս ամենքը:

Եւ այսպէս, միլլիօնը, այդ կախարդը, որ այնքան մարդկանց տանջում է օր ու գիշեր, բարոյագէտ հրապարակախօսի կարծիքով, գերութեան շղթայ է, որ խեղդում է մարդուն (մարդ՝ սովորական հասկացողութեամբ և ոչ ոսկու տոպրակի մտքով): Մտքի շատ և շատ մեծ վեհութիւն պէտք է ունենայ միլլիօնատէրը, որպէս զի կարողանայ հասկանալ այդ դրութիւնը: Բայց, դժբախտաբար, մի բան, որ ամենից շատ է պակասում միլլիօնի հրամանատարի մէջ, սիրտն ու միտքն է: Բարոյախօսներին կապիտալը վաղուց է արհամարհել և եթէ մի մի դիմում է հասարակաց կարծիքի ղեկավարներին, այդ պատահում է միայն այն ժամանակ, երբ դրամական ամենակարող թագաւորը վայր է ընկնում իր ոսկէ պատուանդանից և աշխատում է ձեռք բերել եթէ ոչ իր նախկին կապիտալը, գոնէ գոհի, նահատակի անուն: Միւս բոլոր դէպքերում միլլիօնատէրը թքել է մարդկութեան էլ, բարոյականութեան էլ վրա և ինքն իր մէջ համոզված է, որ այդ բառեր գործածողները Կրիլովի աղուէսի դրութեան մէջ են—խաղողը բարձր է, ուստի և խակ է...

*

Պարիզի «Aurore» լրագրի աշխատակից Իւրբէն Գոհիէ, դարձնելով Ֆրանսիայի ընթերցողների ուշադրութիւնն այն հանգամանքի վրա, որ ոչ ոք Անգլիայում ազգի դաւաճան չէ համարում այն ազատամիտներին, որոնք Անգլիայի վերաբերմունքը դէպի Տրանսվաալ անարդար են հռչակում, մինչդեռ համանման դէպքում Ֆրանսիացի նացիօնալիստները օտարներից կաշառված կը յայտարարէին ամենաազնիւ մարդկանց,—այդ տարբերութեան բացատրութիւնը տեսնում է անգլիական և ֆրանսիական դաստիարակութեան զանազանութեան մէջ: Մինչդեռ ֆրանսիացի դաստիարակների մեծ մասը կեղծ ազգասիրութեամբ և օտարատեցութեան զգացմունքներով են լցնում մատաղ սերունդների սրտերը, անգլիական տարրական դպրոցներում երեք հարիւր հազար օրինակներ են տարածում այնպիսի մի գրքի, ինչպէս է պարլամէնտի անդամ Արնօլդ-Ֆօրստէրի գիրքը, որից մի քանի խրատական քաղուածքներ է բերում յօդուածագիրը:

Ահա, օրինակ, ինչ է ներշնչում հեղինակը մանուկ անգլիացիներին «Մեր պարտականութիւնները օտար երկիրների վերաբերմամբ» գլխում.

«Ատելութիւնը տգիտութեան զաւակն է և կռիւների մայրը..- Մարդիկ, որոնք իրանց հայրենիքի ամենավատ թշնամիներն են, անցնում են իրանց ողորմելի կեանքը թշնամութիւն սերմանելով զանազան ազգերի մէջ: Պէտք է ատել այդպիսի մարդկանց, պէտք է հանել այդպիսիների դիմակները... Միայն տգէտներն ու տխմարները կարող են ծաղրի առարկայ համարել օտարներին... Միայն չարագործ արարածները կարող են քնական բան հռչակել փոխադարձ ատելութիւնը անգլիացիների, գերմանացիների, ֆրանսիացիների, իտալացիների մէջ...»:

Ոսկէ խօսքեր և մխիթարական երևոյթ մանաւանդ մեր ժամանակներում, երբ գրահրապարակ բռունցքի առաքեալները և նրանց կայկօրէն հետևողները լցնում են աշխարհը մարդատեցական աղաղակներով:

ՄԵՐ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

II

Երկու և կէս տարի առաջ կատարած ժողովրդագրութիւնը ցոյց տուեց, որ Կովկասի աւելի քան 9 միլլիօն ազգաբնակութիւնից միայն 996 հազարն է ապրում քաղաքներում: Բացի այդ, յայտնի է, որ թափառաշրջիկ ցեղերի թիւը շատ չէ և ուրեմն մեր երկրում ապրող ազգաբնակութեան ահագին մեծամասնութիւնը գիւղացիք են:

Թէև մեր գաւառական քաղաքները շատ կողմերով չվէյցարական գիւղի յարմարութիւններից էլ զուրկ են, բայց, այնու ամենայնիւ, համեմատած մեր գիւղերի հետ, նրանք էլի մի բանի նման են, որովհետև ունեն չատից-քչից դպրոցներ, հիւանդանոցներ, դեղատներ, եթէ ոչ օրը 2 անգամ, ինչպէս Շվէյցարիայի բախտաւոր գիւղում, գոնէ շաբաթը 2 անգամ ստացվում է պօստ, կայ հեռագիր, գտնվում են երբեմն և բարեգործական հաստատութիւններ, գրադարաններ, թատրօնական բեմեր և այլն: Մինչդեռ մեր գիւղերը մնում են զուրկ քաղաքակրթութեան ամենատարրական բարիքներից և XIX դարու վերջում, եւրոպաձև Թիֆլիսից և Բագուից ոչ հեռու, ներկայացնում են լուսաւոր աշխարհից կտրված զարհուրելի և իրանց թշուառութեամբ ու կեղտով որջերի կոյտեր, ուր ապրում են կիսավայրենի ցեղերին վայել պայմաններում միլլիօնաւոր, ինչ եմ ասում, աւելի քան 8 միլլիօն մարդիկ: Բայց իրանց ծուլութեան պատճառով չեն դրանք այդպէս. արեգակի ճառագայթները դեռ չեն ընկել սարերի կատարները, իսկ գիւղացին արդէն դուրս է եկել իր գետնափոր որջից, փաթաթված իր կեղտոտ ցնցոտիների մէջ: Իր վտիտ անասունների հետ նա դիմում է դաշտ և իր նահապետական գործիքներով ամբողջ օրը կիզիչ արեգակի տակ չարչարվում է մայր երկրի կոշտ կրծքից մի կտոր չոր հաց ճարելու համար: Տանը, նրա մութ, խոնաւ, կեղտոտ ու ծխով լի որջի մէջ մնացել են նրա կիսամերկ մանուկները. նրա կինը նոյնպէս ամբողջ օրը ոտի վրա պտտում է, բայց գործից չէ պրծնում: Եւ ահա այդպէս սահում են օրեր, ամիսներ, տարիներ, ամբողջ կեանքը: Եւ դեռ լաւ է եթէ առողջ են, որովհետև հիւանդութեան դէպքում, եթէ պառաւ տատի գործ դրած միջոցները և հմայքը չօգնեն, էլ ուրիշ օգնութիւն չը կայ. բըժիշկը, դեղը բախտաւոր քաղաքացիների համար են: Այդպէս ահա գիւղացին իր բոլոր ուժերը, իր ուշքն ու միտքը ամբողջապէս նուիրել է մի կտոր չոր հաց ճարելու հոգսին, իր թշուառ գոյութիւնը պահպանելու խնդրին: Նա ոչ ժամանակ, ոչ էլ հնարաւորութիւն ունի հետաքրքրվելու մարդկային աւելի բարձր պահանջներով: Եւ խղճուկ իր պարզութեան մէջ հաւատացած է, որ հէնց այդպէս էլ պէտք է լինի. Աստուած

ինքն է նախորոշել «ռաշպարի» համար զրկանքներով լի դառն կացութիւն...

Բայց ինչ են մտածում այն սակաւաթիւ քաղաքացի բախտաւորները, որոնք անթիւ դարերի ընթացքում համայն մարդկութեան ջանքերով ստեղծված քաղաքակրթութեան հարուստ բարիքների միակ ժառանգներ են հանդիսանում։ Միթէ հանճարների արած գիւտերից միայն պէտք դրանք օգտվեն։ Այդ հարցին, ի հարկէ, բախտաւորները կը պատասխանեն. «ամեն մարդ իր համար. ով կարողանում է՝ թող օգտվի, ով չէ—թող տուժի»։ Եւ ահա նրանք, որոնք «կարողանում են», զբաղված են նրանով, որ օրէցօր աւելի ես բարւոքում են իրանց սեփական դրութիւնը։ Այդ «կարողութիւնը» մամոնայի մէջ է։ Եւ այդ պատճառով ուսուցիչը, գրողը, նկարիչը, դերասանը, գիւղատնտեսը, բժիշկը, դեղագործը, ինժեները, ճարտարապետը, փաստաբանը և այլն և այլն—դրանք բոլորը, այսպէս թէ այնպէս, ստիպված, թէ իրանց յօժար կամքով, պտտում են «անիծված» մամոնայի շուրջը և իրանց գիտցածը, իրանց շնորհքը զոհում են նրա սեղանի վրա։ Գիշերային խայտաբղէտ թիթեռնիկների պէս նրանք թռվռում են մամոնայի շլացուցիչ փայլի շուրջ և այրում են իրանց իղձերի գեղեցիկ թևերը, դառնում գէր թըրթուռներ ու մտնում մամոնայի երկրպագուների շարքը...—Ի՞նչ անենք. պայմաններն են մեզ ստիպում—լինում է դրանց խղճի միակ սփոփանքը... Սակայն այդ «պայմաններից» շատերը կան և այն հեռաւոր երկրներում, որոնց կոմֆորտը մենք այնպիսի մեծ ընդունակութեամբ ընդօրինակում ենք, բայց այնտեղ այդպիսի հրէշաւոր հակապատկերներ, այդպիսի մի անանցանելի վիհ ժողովրդի երկու մասերի մէջ չէ կարելի գտնել։ Այնտեղ թէ բանւորը, թէ գիւղացին զուրկ չեն քաղաքակրթութեան ամենատարրական բարիքներից, ինչպէս մեզ մօտ, և շնորհիւ հասարակական լայն նախաձեռնութեան, շնորհիւ գաղափարական ինտելիգենցիայի եռանդոտ ու նպատակայարմար գործունէութեան՝ ժողովրդի երկու մասերը բաժանող անդնդի վրայով գցված են այնքան տեսակ-տեսակ կամուրջներ, որ նոյն իսկ մարդկային մտքի և ոգու ամենաբարձր պահանջներին գոհացում տալը դժուար չէ թէ գիւղացու և թէ բանւորի համար։ Այնտեղ այդ վիհը օրէցօր լցվում է, հաւասարվում է, իսկ մեզ մօտ մի հատիկ կամուրջ անգամ դեռ չէ երևում...

Լևոն Սարգսեան

Մ օ ս կ վ ա.

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍԱՑ ԴԱՏԱՐԱՆ

—

«Մշակի» ընթերցողները անշուշտ չեն մոռացած 94—95 թւին Եգիպտոսում պատահած մի սրտաճմլիկ գործ։ Սասունցի մի երիտասարդ, (որչափ յիշում ենք Վարդան անունով), Գահիրէում սպանեց իրանց տունը կրակ տուող, իր քոյրն ու մայրը անպատւող, խողխողող մի թիւրք զինւորի, որը պարծենում էր իր չահատակութիւններով։ Մարդասպանը ձերբակալվեց և անգլո-եգիպտական դատարանը դատապարտեց նրան մահվան. Եգիպտոսի եւրոպական ամբողջ գաղութը յուզվեց, խնդրագրեր կազմեցին գէթ վճիռը մեղմացնելու. բայց լորդ Կրօմէր անսասան մնաց և կախաղան բարձրացրին խեղճ սասունցուն։ Այդտեղ արդարադատութիւնը զոհ բերվեց քաղաքականութեան և եգիպտական հռչակված դատարանը անգլիական հովանաւորութեան տակ խղճի և արդարութեան ձայնին ականջ չը դրեց։

Մի և նոյն վրէժխնդրական դէպքն էր, որ այս տարվայ ապրիլի վերջերում տեղի ունեցաւ Սիմֆերօպոլում։ Բաբերդցի Գրիգոր սպանեց թիւրք Հասան բէկին, որը չը բաւականանալով իր անսահման կողոպուտներով Բաբերդում, ամեն տարի գալիս էր Ղրիմ և սպառնալիքներով փող էր կորզում գաղթական առևտրականներից, որոնց ընտանիքները մնացել էին երկրում։ Հասան բէկ Բաբերդի խժդժութիւնների գլխաւոր հեղինակներից էր. նա էր սպանել տուել Գրիգորի հօրն ու եղբօրը և աւերշտկել Վարդահան գիւղը։ Մենք ճանաչում ենք Գրիգորին, Բաթումում ապրում էր արհեստով. վտիտ, հեզ ու խեղճ տղայ էր նա։ Այս ձմեռ անցաւ Սիմֆերօպոլ՝ հաց ճարելու. ահա այնտեղ տեսաւ, որ ինչպէս իր օջախը մարող Հասան բէկ ազատ հանգիստ շրջագայում է. Գրիգորի աչքի առջև պատկերացան մխոտ, արիւնոտ տեսարանները, տեսաւ որ ինչպէս Հասան բէկ հրհռում է իր զոհերի վրա և հրամայում քար քարի վրա չը թողնել. աչքերը մթնեցին, նա մոռացաւ ուր լինելը, ուր գտնվելը, յարձակվեց Հասանի վրա և մի հարուածով գետին տապալեց հսկային։ Խոնաւ բանտը զգացնել տուեց նրան իրականութիւնը, բայց նա չուրացաւ իր արածը, պատմեց իր ցաւերն ու չարժառիթները և ինքզինքը յանձնեց ռուսաց արդարադատութեան։ Սիմֆերօպոլի հասարակութիւնը յուզվեց, տեղական ռուս մամուլը պաշտպանեց Գրիգորի վարմունքը. ռուս և եւրոպացի տիկիններ այցելեցին բանտարկվածին և մնացին զարմացած, թէ ինչպէս մի փոքրիկ Գրիգոր յանդգնել էր տապալել հուժկու բէկին։

Ամենքը սրտատրոփ սպասում էին դատաստանին. դատի պաշտպանութիւնը յանձն առաւ անուանի ռուս փաստաբան պ. Կարաբչևսկի։ Ամսիս 23-ին հեռագիրը լուր բերեց, որ «երդուեալները արդարացրին մեղադրեալին». որպիսի գոհունակութիւն տիրեց գործին ծանօթ եղողների սրտին և որքան տարբերութիւն եգիպտական և ռուսաց դատաստանի մէջ։ Այնտեղ արդարադատութիւնը զոհվեց քաղաքական նկատումների, այստեղ նա ոտնատակ արեց բոլոր խոչընդոտները և ցոյց տուեց իր սուրբ դերը. այստեղ էլ ուզեցին քաղաքականութիւն խառնել, թիւրքաց հիւպատոսն ոչինչ խնայեց, բայց ապարդիւն...

Փառք և պատիւ անաչառ արդարադատութեան։

Ա. Յակոբեան

Բ ա թ ո ւ մ.

ՆԱՄԱԿ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ

—

Սեպտեմբերի 18-ին.

Այցելեցի պրոֆէսօր Ն. Մառրին։ Ցարգելի հայագէտը, ինչպէս յայտնի է, այս ամառ գիտնական նպատակով ճանապարհորդում էր Անդրկովկասում։ Էջմիածնում մի շարք ձեռագրեր ուսումնասիրելուց յետոյ, նա կատարել է մի քանի պեղումներ Արտաշատում։ Այդ պեղումները ունեն նախապատրաստական նշանակութիւն. նրանք պէտք է որոշեն հին և նոր շինութիւնների սահմանը և տարածումը, որպէս զի ապագայում կարելի լինի կենտրոնացնել հետազօտութիւնները այն կէտերում, որոնք հետաքրքրական են յայտնի տեսակէտից։ Գիւղացիները յանձնել են պ. Մառրին մի քանի հին դրամներ, որոնք, ըստ երևոյթին, պատկանում են ցըլահմեդական շրջանին։ Դրամների վրա նկարված են աւիւծ, վագր, տերև, որոնք կանոնաւոր կերպով խաչվզված են գծերով։ Արտաշատ-Դուինի հետազօտութիւնը դեռ տեղի չէ ունեցել. նա ապագայի գործ է։

Պ. Մառրի մօտ ես տեսայ դանիացի հնագէտ Տօմսէնի մի նոր հետազօտութիւնը, որը հետաքրքրական է այն կողմից, որ է տ ր ու ս կ ն ե ր ի լեզուի բացատրութեան և ուսումնասիրութեան համար օգտվում է կովկասեան զանազան լեզուներից։ Ինչպէս յայտնի է, մի տասն տարի սրանից առաջ նորվեգացի հնախօյզ-լեզուագէտ Բուգգէ փորձեց էտրուսկերէնը բացատրել հին հայերէնի միջոցով։ Երկու փորձերն էլ հետաքրքրական են, բայց համոզեցուցիչ լինելու համար կարօտ են աւելի ճիշդ և զգոյշ ձևակերպութեան։ Ցամենայն դէպս, կովկասեան լեզուներից օգտվելու այդ փորձերը պէտք է համարել շատ ցանկալի։ Անկասկած այդ լեզուների համեմատական ուսումնասիրութիւնը օգտաւէտ կը լինի ոչ միայն լեզուագիտութեան, այլ և հին պատմութեան և ազգագրութեան մութ և անյայտ կողմերը բացատրելու համար։

Կովկասցիների համար անկասկած շատ հետաքրքրական է կ ո վ կ ա ս ե ա ն թ է յ ի քաղաքացիութիւն ստանալու խնդիրը։ Ստոյգ աղբիւրից կարող եմ հաղորդել, որ այդ խնդիրը դրական լուծման վրա է։ Ներկայ 1899 թւին պատրաստվել է 1300 ֆունտ թէյ, որ արդէն արժանացել է շատերի հաւանութեան։ Ես այցելեցի Ուդելի թանգարանը և ծանօթացայ թէյին վերաբերեալ բոլոր հանգամանքների հետ։ Կառավարիչ Ի. Կլինգէն հաղորդեց, որ թէյը ուղարկված էր 150 անձանց՝ նրա համի մասին կարծիքներ իմանալու համար։ Քիչ բացառութեամբ կարծիքները նպաստաւոր են։ Թէյը պէտք է ծախվի 1 ր. 20 կ., 1 ր. 50 կ., 1 ր. 80 կոպէկով ֆունտը։ Ուդելը որոշել է լայնացնել և ընդարձակել թէյի տնկարանը։ Այժմ թէյի բուսականութիւնը Բաթումի շրջանի կալուածքում 55 դեսեատին է։ Այսուհետև իւրաքանչիւր տարի պէտք է աւելացնվի 50—60 դեսիատին տարածութիւն, որպէս զի մինչև 8—10 տարվայ ընթացքում տնկարանը հասնի 500 դեսեատինի և կարողանայ արդիւնաբերել 10,000 ֆունտ, գուցէ և աւելի, թէյ. կովկասեան թէյի տունկը վերցրած է Չինաստանից, բայց նրա մշակութեան և պատրաստութեան ձևը աւելի մօտ է Ցէյլօն կղզում ընդունված ձևին։ Թէյի համն էլ աւելի յիշեցնում է Ցէյլօնեան թէյը։

Նոյն թանգարանում ժողովված է Չինաստանի, Եապօնիայի, մասամբ Հնդկաստանի ուրիշ արդիւնքները, որոնց մեծագոյն մասը կարող է աջողութեամբ մուտք գործել և Անդրկովկաս։ Ի միջի այլոց նկատելի էր մի բան, որ վերև յիշած երեք երկիրներից աւելի մօտ է Անդրկովկասին իր գիւղատնտեսական գործիքներով Չինաստանը. այնտեղ գործ են ածվում նոյն արօրը, նոյն ցաքանը, նոյն փայտատը ինչ որ մեր երկրում։ Արևելքի արդիւնքներից նշանաւոր են մի քանի բոյսեր, որոնք տալիս են թուղթ, ճօթ և զանազան կահկարասիք։ Եապօնիայի բոյսերից մէկի ներքին կեղևը տալիս է նիւթ ամուր թուղթ շինելու համար։ Այդ թուղթը գործ է ածվում և ամառվայ թեթև զգեստ պատրաստելու համար։ Բամբակից պատրաստած զանազան տեսակ իրերը զարմացնում են իրանց ամրութեամբ և գեղեցկութեամբ։ Չակվայում արած փորձերը ցոյց են տալիս, որ բամբակը աջողութեամբ բուսնում է և Կովկասում։

Ուդելի թանգարանը ժամանակով պէտք է աւելի ընդարձակվի։ Նա անդադար ձեռք է բերում նոր իրեր Արևելքից։ Ցանկալի է, որ Կլինգէնի և պրոֆէսոր Կրասնովի ջանքերով կատարած Արևելքի լուրջ ուսումնասիրութիւնը շուտով կը տայ գործնական հետևանքներ։

Ա. Քալանթար

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թաւրիզ, սեպտեմբերի 20-ին

Ատրպատականի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութիւնը խնդրում է տպագրել հետևեալը.

Մի քանի ամսից ի վեր է, որ ընկերութիւնս Թաւրիզում բաց է արել մի գործարան, որտեղ պատրաստվում են բրդեղէն և մանածի կտորներ և որտեղ աշխատում են գաղթական և տեղացի չքաւոր հայ կանայք և աղամարդիկ։ Արդ, նիւթականի սղութեան պատճառով, ընկերութիւնս ստիպված պիտի լինի փակելու այս ազգօգուտ, նորահաստատ հիմնարկութիւնը. ուստի վարչութիւնս հրաւիրում է բարեգործ ազգայինների լուրջ ուշադրութիւնը այս խնդրի վրա և խնդրում է նրանց օգնութիւնն ու աջակցութիւնը։

Խնդրում է ցանկացողներին նպաստներ ուղարկել այս հասցէով՝ Въ городъ Тавризъ, Персія, «Азербайджанское Женское Благотворительное Общество.

Նախագահ՝ Հեղինէ Փորժ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Երէկ, սեպտեմբերի 27-ին, գիշերվայ 12 ժամին, Թիֆլիս ժամանեց երկրագործական և պետական կալուածների մինիստր Ա. Ս. Երմոլօվ։

—

Հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստր իշխան Մ. Ի. Խիլկօվ սեպտեմբերի 25-ին, կէս գիշերին ճանապարհ ընկաւ դէպի Կարսի երկաթուղին. ապա մինիստրը կերթայ Բագու և այնտեղից միջին-ասիական երկիրները։ Այնտեղ կը քննի անդրկասպեան երկաթուղին։ Մինիստրը վերադառնալու է Պետերբուրգ հոկտեմբերի 10-ին։

—

«Русск. Вѣд.» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Եղբայրական օգնութիւն Թիւրքիայում մնացած հայերին» խմբագրութիւնը խնդրում է մեզ հաղորդել, որ ամառվայ ընթացքում ստացվել է 7,340 ր. 46 կոպէկ։ Այդ գումարի մէջ խոշոր նուիրատուութիւններն էին՝ եղբ. Գ. և Մ. Փրիդոնովներից և պ. Խայիրեանից (Համբուրգից) 1000-ական րուբլի, Յ. Կ. Այվազովսկիից 472 ր. (ստացված Էմ. Դիլլօնին նուիրված իր նկարի վաճառումից), եղբ. Տովեանօվներից, Ա. Ղուկասօվից և եղբ. Վ. և Յ. Մութաֆօվներից 300-ական րուբլի, պ. Մոսէսօվի միջոցով 210 ր., Գ. Ջալալօվից 170 ր., «Բախտ» ընկերութիւնից, Ի. Դ. Աղամօվից, Ե. Ի. Աղամօվից, Պ. Ի. Շադինօվից, Լ. Ի. Գօհլօվից, Դ. Բ. Իւզբաշէվից, Ս. Վ. Տէր-Միքայէլեանից, Գ. Մօլիկօվից 100-ական րուբլի. Յ. Մ. Մարկօզօվից, Ի. Զ. Լօրիս-Մէլիքօվից 50-ական րուբլի, Գրիգոր Սիմօնօվի միջոցով 658 ր., որ հաւաքել է Վլադիկավկազում, ի միջի այլոց Ս. Կիրակօսեանից 100 ր., բժիշկ Գասպարեանից, Գր. Սիմօնեանից, Գր. Կարախանեանից, Գր. Թաթուզեանից 50-ական րուբլի։ Ի յիշատակ լեռնային ինժեներ Ա. Վ. Կօնրադիի նուիրված է 50 րուբլի։ Այդ գումարի հաշւին Կ. Պոլսի ռուսաց Կայսերական դեսպան Ի. Ա. Զինօվիէվին ուղարկված է 7000 ր., որից 2000 ր. յատկացրված է «Եղբայրական օգնութեան» 6-դ հայ և ռուսական ապաստարանի պահպանութեան համար և 5000 ր. —7-դ ապաստարան բանալու 25 որբերի համար։»

—

Վերջին տարիներս հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութեան մէջ հաւաքված փաստերը երկաթուղիական դժբաղդութիւնների մասին այն եզրակացութեանը հասցրին, որ դժբաղդ դէպքերը գնացքների հետ պատահում են գլխաւորապէս այն պատճառով, որ գնացքները ինքնակամ դուրս են գալիս կայարանից և երկրորդ՝ որ ճանապարհորդները գնացքի ընթանալու ժամանակ մէկ վագօնից միւս վագօնն են անցնում։ Այժմ այդ հարցերը յանձնված են ռուսաց երկաթուղիների ներկայացուցիչների համագումար ժողովի քննութեանը։

—

Պարիզի ցուցահանդէսի վարչութեան կողմից հրաւէր է ուղարկված երկրագործական մինիստրութեան միջոցով Ռուսաստանի բոլոր երկրագործական ընկերութիւններին, մասնակցելու 1900 թւի Պարիզի ցուցահանդէսին, յուլիսի 1-ից մինչև 8-ը, նոր տոմարով։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են. «Կօնսիստորիայի նախանդամ Մաթէոս վարդապետը յետ կանչվեց Էջմիածին։ Երիտասարդ վարդապետը լաւ գործեց մեր քաղաքում և ինքնամսեայ կարճ ժամանակամիջոցում իր խելացի և ժամանակակից քարոզներով մխիթարեց քաղաքացիներիս»։

—

ԲՕՍՏՕՎԻՑ մեզ հեռագրում են. «Սեպտեմբերի 25-ին բացվեց անասնապահական, կաթնատնտեսական, ոչխարների և ձիերի ցուցահանդէս, որն աջողութեամբ պսակվեց։ Հոկտեմբերի 3-ին անասնապահութիւնը ուսումնասիրող Կիրլի և Լամբէրտ անգլիացիները կայցելեն Անդրկովկասը։»

—

Գանձակի գաւառի ՈՍԿԱՆԱՊԱՏ գիւղից մեզ գրում են սեպտեմբերի 21-ից. «Թօփալ-Հասանլու գիւղի թուրք ազգաբնակութիւնը չէ դադարում ուրիշի ունեցածի վրա վատ աչքով նայելուց։ Ելենենդօրֆ գաղութի այգիները քարուքանդ են անում ցերեկ և գիշեր։ Գաղութին պատկանող ընկզուտը, որը ձգվում է գետի ընթացքով հինգ վերստ, համարեա այդ աւազակային որջին է յանձնված։ Երէկ, կէսօրից քիչ անց, գերմանացու մի այգում խաղող գողանալիս մի երիտասարդ թօփալ-հասանլուեցի տեղնուտեղը սպանվեց՝ այգեպանի ձեռքով։ Բարեբաղդաբար, այս խառնիճաղանճ գիւղում սկսվել են երկպառակութիւններ. միմեանց խոտի դէզերն են հրդեհում. դա մխիթարական երևոյթ է։ Նրանք այժմ իրանք կը սկսեն ցոյց տալ և յանձնել կառավարութեանը իրանց միջի վտանգաւոր և անհանգիստ մարդկանց։ Լուր է պտտում, որ շրջակայ գիւղացիները, տանջվելով երկար տարիների ընթացքում թօփալհասանլուեցիների ձեռքից, մի համախոսական են կազմում, որ օրինաւոր ճանապարհով պատժել տան նրանց։ Յուսանք և սպասենք»։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են սեպտեմբերի 23-ից. «Այսօր Բարեգործական ընկերութեան արտակարգ ժողովն է, որ պիտի որոշէ թէ ինչ անել գրադարանը. օգտաւէտ կը լինէր, եթէ քաղաքային վարչութեանը յանձնվի»։

—

Նոր-Բայազէտի գաւառի ՎԵՐԻՆ-ՂԱՐԱՆԼՈՒՂ գիւղից մեզ գրում են. «Նոր-Բայազէտի գաւառում և շրջակայ մօտիկ գիւղերում տակաւին շարունակվում է անասունների հիւանդութիւնը, իսկ մեր գաւառակում, փառք Աստուծոյ, տակաւին հիւանդութեան նշոյլ անգամ չէ երևում, շնորհիւ ձեռք առած միջոցների»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պոլիս, սեպտեմբերի 7-ին

Ազգը մեծ կորուստ մը ունեցաւ յանձին ողբացեալ Ալէաթճեան սրբազանի՝ որ, ինչպէս իմացած էք, ի Տէր հանգեաւ՝ անցեալ ամսոյ 15-ի առաւօտուն։

Աւելորդ սեպելով խօսել հանգուցեալ սրբազանին վարած առաջնորդական զանազան պաշտօններուն վրա՝ Հայաստանի գաւառներուն մէջ, պաշտօններ՝ որ միշտ կնճռոտ հանգամանք մը ունեցած լինելով, իրենց ժամանակին բաւական զբաղեցուցած են ազգային պատրիարքարանը, Ալէաթճեանի գործունէական կեանքը կը սկսի այն օրէն՝ երբ Աշըգեան պատրիարք, 1890-ին, տակաւին Մաքսուդ Սիմօնի ծուղակը չինկած, դժբախտաբար շատ սակաւաւոր դիւցազնութեամբ մը՝ հրաժեշտ տուաւ պատրիարքական աթոռէն և ազգային գործերը, մէկ քանի ամիսներ, վարվեցան համագումար եկեղեցական ժողովով մը՝ որուն ատենապետ գահերէցն եղաւ նոյն ինքն Ալէաթճեան եպիսկոպոս։ Այն օրէն սկսաւ տակաւ ժողովրդական մարդ դառնալ հանգուցեալը՝ պաշտպանելով ազգային ու եկեղեցական շահերը՝ որոնք մղեցին զինքը մինչև

ցընտրութիւն կաթողիկոսութեան Տանն Կիլիկիոյ։

Մութ կը մնայ մեզ այն ճշմարտութիւնը՝ թէ ինչպէս պիտի վարէր նա այդ բարձր պաշտօնը՝ եթէ երբէք խոչընդոտներու հանդիպած չը լինէր իր ընտրութիւնը, սակայն սա է բացարձակ ճշմարտութիւնը որ՝ Ալէաթճեան սրբազան այնքան մեծ չը պիտի լինէր՝ որքան եղաւ իր ընտրութիւնը պետական հարուածի հանդիպելով, և, աւելի մեծ՝ երբ Օրմանեան ու Օրմանեանականք՝ իրենց մաքիավէլական դերերով խափանեցին այդ օրինաւոր ընտրութիւնն՝ ի յագուրդ իրենց փառամոլութեան...

Բայց ինչ որ յաչս ողջոյն ազգայնոց աւելի կը բարձրացնէ ողբացեալ սրբազանը, այն է թէ հանգուցեալը՝ հանդէպ իր անձին դէմ կատարուած այնքան դաւերուն ու խարդախութիւններուն, երբէք քէն չէրաւ՝ ինչպէս մեծ մասամբ սովոր են ընել մեր բարձրաստիճան եկեղեցականներն՝ իրենց փառքը ազգային շահերէ գերիվեր համարելով, այլ՝ ընդհակառակը՝ իբրև մարդ՝ իր ժողովրդական պարտաւորութեանց մէջ, իբրև եկեղեցական՝ ազգային ու եկեղեցական շահերու պաշտպանութեանց մէջ և, իբրև եպիսկոպոս՝ հայր որբոց՝ որբերու ու աղքատներու հոգածութեանց մէջ, առաջուընէ շատ աւելի գործունէութիւն մը ցոյց տուաւ և, առանց ի նկատ առնելու՝ թէ ինքը տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս ընտրուած էր, եկեղեցական խոնարհամտութեամբ ճանչելով իր վեհութիւնը միայն անձնուէր ծառայութեանց մէջ, սիրով պիտի երթար ամենէն փոքրիկ մէկ գաւառն ալ առաջնորդական պաշտօնով՝ յօրինակ իր վսփոթասէր բարձրաստիճան պաշտօնակիցներուն՝ եթէ պարագաները ներէին իրեն։

Ալէաթճեան սրբազան՝ իր ընտրութեան անողոք բեկանումէն ետքը՝ մինչև ցմահ՝ ազգին, եկեղեցիին, ազգին որբերուն ու աղքատներուն ծառայեց կատարեալ անձնուրացութեամբ՝ քան թէ իր անձին։ Աղքատութեամբ ճոխացաւ ու հարստութեամբ աղքատացաւ, աղքատ մեռաւ՝ աղքատութեան մէջ թողլով իր ամենէն մերձաւոր սիրելիները, բայց հարուստ թաղվեցաւ՝ անմոռանալի յիշատակներ ձգելով՝ որ ապագայ պատմութեան մէջ իր անունը պիտի բարձրացնեն՝ իբրև Ալէաթճեան եպիսկոպոսի՝ քան Կիլիկիոյ կաթողիկոսի։

Կարճ խօսքով, այս է հանգուցեալ սրբազանին ճշմարիտ և անկեղծ նկարագիրը։

Հանգիստ իր հոգւոյն... փառք իր անմահ յիշատակին...։

Բայց երբ Ալէաթճեան սրբազանի հոգին՝ բեղուն իր բարեմասնութիւններով՝ կը հանգչէր ի ծոց յաւիտենականին, աղէն Օրմանեան պատրիարք, Սկիւտարի հովանուտ գերեզմանոցին մէջ, սև հողերը թափելով Կիլիկիոյ ընտրեալ կաթողիկոսին անշունչ դիակին վրա՝ զոր անշուշտ իր դագաղին մէջ անհանգիստ ըրին արևստակեալ պոռոտ դամբանական խօսքերը՝ Ս. Խաչի հայոց տաճարին մէջ՝ անոր բերնէն պոռթկած, ազատ ու հանգիստ շունչ մը կառնէ իր խոշոր թոքերէն։ Ինչ որ ալ լինէր, Ալէաթճեան՝ ցորքան կենդանի էր, ծանր բեռ մ'էր իր խղճին վրա՝ զոր պապական սատուածարանութեամբ առ ոչինչ կը գրէր. այժմ մեռաւ Ալէաթճեան... ուրեմն հանգիստ մարմնոյ Օրմանեան պատրիարքի՝ որ այն տխուր դամբանականէն երեք օր ետքը լիաթոք արտասանեց մայր եկեղեցիին մէջ սուլթանին գահակալութեան տարեդարձին համար սրտեռանդն մաղթանքներ...։ Կարժէ՞ն—պիտի ըսէք թերևս—այդ մաղթանքները, որովհետև Օրմանեանի դիմումներուն վրա, սուլթանը բարեհաճեր էր արտօնելու ազգային պատրիարքարանը՝ ընտրել Կիլիկիոյ կաթողիկոսն՝ համաձայն նախնի ընկալեալ սովորութեան։ Մեր պոլսական թերթերը մեծաղորդ հրատարակեցին զայս. Օրմանեան՝ գոհութեամբ աւետեց կայսերական այն իրադէն ընդհանուր ազգին. Հեռագիր մը անմիջապէս քաշվեցաւ պատրիարքին կողմէ առ պատրիարքն Երուսաղէմի՝ որպէս զի Սահակ սրբազան Խապայեան պատրաստ ըլլայ, երբ պատրիարքարանէ ազդարարվի իրեն, երթալ նախագահել յԱդանա՝ ընտրութեան գործին։ Երկու ամիս անցաւ անկից ի վեր, տակաւին պիտի ելլէ կայսերական հրամանը՝ Սահակ եպիսկոպոսի պաշտօնի կիրառման մասին ու դեռ շատ ամիսներ ալ կանցնեն և Օրմանեան, ժամանցներով, ժողովուրդը կը խաբխբէ։

Ինչ կուզեն թող գրեն ազգային թերթերը, բնաւ մի հաւտաք։ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան խնդիրը Օրմանեանի, Տատեանի և պալատի միջև եփուած ու ջուրը քաշած խնդիր մ'է՝ ոչ այնպէս, ինչպէս առ երես կը յայտարարուի։ Եթէ իրադէն ելլէ իսկ, եթէ Խապայեան սրբազան երթայ իսկ՝ օրինաց քողին ներքև ընտրութեան գործը կատարելու, հաւաստի եղէք, որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը կամ տխրահռչակ Մեսրոպ մը, կամ Իսայադաւան Բարթուղիմէոս մը, կամ ողորմելի Աշուղ մը և կամ Օրմաններու (անտառներու) ճիւաղ մը պիտի լինի, և յանցանքը պիտի մնայ, ընդհանուր ազգին առջև ու պատմութեան մէջ, Սահակ եպիսկոպոսի վրա, ինչպէս Կիլիկիոյ վախճանեալ դաւանենց Մկրտիչ կաթողիկոսի ընտրութիւնը՝ հանգուցեալ Սիմէօն եպիսկոպոսի վրա, որ նոյնպէս միաբան էր Երուսաղէմի ս. Յակոբայ վանուց։ Օրմանեան վարպետութեամբ մը նետեց իր և իր պատրիարքարանի վրայէն՝ ընտրութեան գործադիր պաշտօնէին պատասխանատուութիւնը, թողլով զայն Երուսաղէմի հայոց միաբանութեան վրա...—Է՛հ, ես ինչ ըսեմ—պիտի ըսէ նա հակառակ դէպքում—Խապայեան Սահակ եպիսկոպոսի ընտրութեան արդիւնքն է»։ Բայց սպասենք, տակաւին ժամանակ կայ։

Ոչ նուազ ծիծաղելի ու կատակերգական երևոյթ մը ստացաւ հայ-հռոմայականներու պատրիարքութիւնը՝ յանձին չարագուշակ Էմմանուէլեան եպիսկոպոսի։ Այս ողորմելի ծերուկը, որ իր խելքէն վեր պատրիարքութիւն մը շահեցաւ գաղափարներու չփոթութեան մէջ՝ վաւերացմամբ Հռովմի պապին, առանց վաւերանալու նման, ինչպէս օրէնքն է Թիւրքիոյ բոլոր պատրիարքներուն, կայսերական պէրաթով, ձեռնադրուեցաւ կաթողիկոս-պատրիարք, ելաւ բազմեցաւ իր աթոռին վրա, իբրև պատրիարք, սկսաւ գործել և սակայն կախակայեալ մնաց մինչև ցայսօր։ Սուլթանը, ի լուր այս ապօրինութեան, չընդունեց այս գերերջանիկ հոգևոր տէրը՝ իր ներկայութեան, ի չարս ազգային պետերու, իր գահակալութեան տարեդարձին օրը և, անոր տեղ՝ պատրիարքական տեղապահ Արփիարեան Աւետիս եպիսկոպոսը գնաց կայսերական պալատ։

Այս օրինազանցութիւնը՝ որ մեծ ոճիր պիտի համարվէր անշուշտ՝ եթէ լուսաւորչական հայոց պատրիարքի մը կողմէ տեղի ունեցած լինէր, կայսերական ներողութեամբ պիտի պսակվի այսօր կամ վաղը, երբ աւստրիական, ֆրանսիական, իտալական և ուրիշ կաթոլիկ դեսպանները, պապական նուիրակ Մօնսէնեօռ Պօնէթթիի միջամտութեամբ, կայսերական պալատ դիմելով, Էմմանուէլեան պատրիարքի հաստատութիւնը պահանջեն։

La raison du plus fort est toujours la meilleure.

Գիրուկ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Allg. Zeitung» լրագրի Կրետէի թղթակիցը շատ աննախիթար տեղեկութիւններ է հաղորդում Կրետէ կղզու ֆինանսական դրութեան մասին։ Ազգաբնակութեան պակասումը, մահմեդականների գաղթելու պատճառով, շատ վատ ազդեցութիւն է անում կղզու դրութեան վրա։ Թէպէտ և ասում են, որ մահմեդականները ըսկսում են յետ վերադառնալ Կրետէ, բայց ճիշդ տեղեկութիւնների հիման վրա՝ այդ լուրը չէ հաստատվում։ Ընդհակառակը, անկասկած է երևում, որ դեռ Կրետէում մնացած 12,000 մահմեդականները բարեյաջող հանգամանքի են սպասում ծախելու իրանց անշարժ կայքը և հեռանալու կղզուց։ Այն լուրն էլ չը հաստատվեց, թէ Կովկասից յոյները գաղթում են Կրետէ, և այժմ խօսում են Բօլգարիայից յոյներին գաղթեցնելու մասին։

—«Times» լրագրին հեռագրում են Բելգրադից, որ պետութիւնները, մանաւանդ Ռուսաստանը և Աւստրո-Ունգարիան, առաջարկել են իրանց ներկայացուցիչներին՝ միջնորդել սերբիական կառավարութեան առաջ, ներումն շնորհելու այն անձերին, որոնք դատապարտված են տաժանակիր աշխատանքի։ Փորձեր են արված նաև Նիշում, որպէս զի ներումն շնորհվի Տաուշանովիչին, բայց այդ փորձերը ապարդիւն անցան։

—Վիէննայի «Neue Freie Presse» լրագիրը, հիմնվելով, ինչպէս ինքն է հաւատացնում, ամենաճիշդ աղբիւրների վրա, հաղորդում է, որ Ֆրանսիան և Ռուսաստանը մտադիր են միջամտել Անգլիայի և Տրանսվաալի հարցին և կառաջարկեն, որ այդ հարցը յանձնվի միջնորդ դատարանին, Հաագայի կոնֆերենցիայի վճռի համաձայն. բայց Անգլիան հազիւ թէ ընդունի այդ առաջարկութիւնը, առարկելով, որ Տրանսվաալ առանձին պետութիւն չէ, այլ հպատակ պետութիւն։

—«Berliner Tageblatt» լրագրին հեռագրում են Հռոմից, որ գարիբալդիականների շրջաններում պատրաստվում են մի կամաւոր զօրախումբ կազմել Տրանսվաալին օգնութիւն ուղարկելու համար։

—Անգլիական մի քանի լրագիրներ աշխատում են լուրեր տարածել, որպէս թէ Տրանսվաալում դաւադրութիւն է պատրաստվում, որի նպատակն է Կապի գաղութը անկախ հրատարակել և հիմնել հարաւ-աֆրիկական մի մեծ դաշնակցութիւն։ Այդ առիթով «Daily News» լրագրում տպված է մի հեռագիր Կապշտադից, որի մէջ ասված է, թէ սըր Ալֆրէդ Մըլնէր իր ձեռքի տակ ունի արդէն պաշտօնական ապացոյցներ դաւադրութեան մասին, և որ այդ դաւադրութեան մասնակցում է և Կրիւգէր։

—Ցետինիէից հաղորդում են, որ շուտով տեղի կունենայ յունաց արքայորդի Նիկոլայի պըսակադրութիւնը չէրնոգօրիական իշխան Նիկոլայի աղջկայ Կսէնիայի հետ, որ այժմ գտնվում է Պետերբուրգում։ Իշխանուհին յայտնի է իր գեղեցկութեամբ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կլուբ սնապաշտութեան դէմ։ Նիւ-Եօրկում գոյութիւն ունի «կլուբ տասներեքի», որ գտնվում է քաղաքի ամենամեծ տներից մէկի տասներորդ յարկում։ Այդ կլուբի անդամները ճաշկերոյթներ են տալիս ամեն ամսի 13-ին, որի մասին ամեն անգամ յայտարարվում է լրագիրների միջոցով։ Կլուբի դահլիճի մէջ դրվում են տասներեք մեծ սեղան և ամեն մի սեղանի շուրջը տեղաւորվում են տասներեք մարդ։ Դահլիճը լուսաւորվում է տասներեք մեծ ջահերով, որոնցից ամեն մէկի վրա վառվում են տասներեք մոմեր։ Ճաշկերոյթը սկսվում է 8 ժամ 13 րօպէին և ճաշի միջոցին տասներեք զանազան տեսակ կերակուրներ են բերվում։ Տասներեքի վերջին նախագահը համարվում էր մի ոմն Համիլտօն, որ Նիւ-Եօրկում վերջին ժամանակներս մեծ վիճաբանութիւն յարուցեց տասներեք թւանշանի առիթով։ Բանը նրանումն է, որ Նիւ-Եօրկում գոյութիւն ունի մի փողոց «համար տասներեք» անունով։ Այդ փողոցի վըրա գտնվող կալուածատէրերից շատերը գանգատվում են, որ նրանց բնակարանները ոչ ոք չէ վարձում, խանութները մնում են դատարկ և այդ միայն այն պատճառով, որ այդ փողոցի համարը տասներեք է։ Այդ պատճառով քաղաքային խորհուրդը առաջարկեց, որ այսուհետև այդ փողոցի անունը «տասներկու և կէս» դնեն, բայց Համիլտօն բողոքեց այդ առաջարկութեան դէմ, և արդէն հանրագիր է հաւաքում, որպէս զի փողոցի անունը մնայ առաջվանը, հաստատելով, որ տասներեք թիւը միայն բաղդաւորութիւն է բերում։ Կասկած չը կայ, որ «տասներեքի կլուբի» անդամները ամենաեռանդուն պաշտպաններն են այդ հարցի մէջ։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

24 սեպտեմբերի

ՊՐԵՏՕՐԻԱ։ Այն լուրերի առիթով, թէ բօէրները դիտաւորութիւն ունեն մտնել բրիտանական երկիրները, Կրիւգէր յայտնեց այսօր խօսակցութեան ժամանակ, որ հանրապետութիւնը յարձակողական դիրք չէ ուզում բռնել, եթէ միայն Անգլիան իր գործունէութեան եղանակով չը ստիպի նրան այդ քայլն անելու։

ԿԱՊՇՏԱԴՏ։ Ֆօլկսրուստից ստացված հեռագիրների համաձայն, երէկ այնտեղ կայացաւ զինուորական խորհուրդ, որին մասնակցեցին գեներալ Ժուբէր և բոլոր գլխաւոր հրամանատարները։ Խորհրդակցութիւնը երկար չը տևեց։ Ոչ մի վճիռ չը կայացաւ։ Սակայն համաձայնութեան եկան, որ այս օրերս բօէրները դեռ չը պէտք է սկսեն յարձակողական գործողութիւններ։ Ֆօլկսրուստից ստացված մի ուրիշ հեռագիր տեղեկացնում է, որ վաղը բօէրների բանակը կը փոխադրվի հէնց Նատալի սահմանի վրա։

ՄԷԼԲՈՒՐՆ։ Աւստրալիական կոլօնիաների հրամանատարների ընդհանուր ժողովում առաջարկվեց կազմակերպել երկու հազար հոգուց բաղկացած զօրաբաժին՝ Աֆրիկա ուղարկելու համար։

Զէմբէրլէն հեռագիրներ ուղարկեց, որոնց մէջ պահանջում է, որ Վիկտորիա կոլօնիան և Նոր Հարաւային Վալլիսը ուղարկեն Հարաւային Աֆրիկա 250-ական մարդ, իսկ Հարաւային Աւստրալիան—125-ական մարդ, առաւելապէս հետևակներ։ Այդ զօրքերը պէտք է նաւերի վրա նստեցնվեն ոչ-ուշ հոկտեմբերի 31-ից։ Այդ կոլօնիաների կաբինէտները զբաղված են այդ միջոցի քննութեամբ։

25 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Թագաւոր Կայսրը Բարձրագոյն հրամայել բարեհաճեց մինչև 1900 թւի զինուորակոչը զինուորագրական մի տարվայ յետաձգում շնորհել ներկայ տարվայ գարնան անկարգութիւններին մասնակցած բարձրագոյն դպրոցների այն ուսանողներին, որոնց ուսումնարանական իշխանութիւնները պատշաճաւոր վկայականներ կը տան թէ արգելք չը կայ նրանց յետ ընդունելու եկող տարվայ ընթացքում։

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ։ Անդրէյ Վասիլևիչ Պաստուխօվ, Կովկասի յայտնի ուսումնասիրողը, որը երկու անգամ բարձրացել է Էլբրուս սարը, մեռաւ սեպտեմբերի 23-ին, ծանր հիւանդութիւնից, Պեատիգօրսկ։

ՌՕՍՏՕՎ ԴՕՆԻ ՎՐԱ։ Առաւօտեան ժամանեց Մեծ Իշխան Դիմիտրի Կօնստանտինօվիչ, նայեց քաղաքը և նոր բացվող գիւղատնտեսական ցուցահանդէսը, իսկ երեկոյեան Եկատերինեան ճանապարհով մեկնեց Խարկով։

ԽԱՐԿՕՎ։ Նահանգական դատարանը,—երդվեալների մասնակցութեամբ, քննելով Պօպօվի գործը, 20 տարեկան, դատապարտեց նրան խաբեբայութեան համար բանտարկութեան։ Այդ միևնոյն Պօպօվը դատի է ենթարկված չորս նահանգական դատարաններում, ի միջի այլոց Իգլիմ քաղաքում, որտեղ նա մեղադրվում էր այն բանի մէջ, որ սեփականացրել էր իշխան Ստօկասատօվի անունը։ Նրա մասին կատարվում են դեռ ուրիշ շատ քննութիւններ։

ՊԱՐԻԶ։ Կոմս Մուրավիեվ ժամանեց երէկ և կը մնայ այստեղ մի շաբաթ։ Ի պատիւ կոմսի ճաշկերոյթներ կը տրվեն Ելիսեան պալատում և արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ։

Times» լրագրին հաղորդում են Մեֆկենգից, որ բօէրների շարժումը դէպի Տրանսվաալի արևմտեան սահմանը աճում է։ Դրութիւնը սուր կերպարանք ընդունեց։ Մի զօրախումբ, 6000 մարդուց բաղկացած, Կրօջիէի հրամանատարութեամբ, թնդանօթներով, կանգնեց Բամատյամբի և Բունգլունդի մօտ։

ԻՕՀԱՆՆԷՍԲՈՒՐԳ։ Հազարաւոր տեղացիներ գիւղից քաղաք են գալիս։ Իշխանութիւնները որոշել են նրանց յետ ուղարկել։

26 սեպտեմբերի

ՍՈՒԽՈՒՄ։ Այսօր ժամանեց երկրագործութեան մինիստրը և այցելեց այգեգործական ցուցահանդէսը։ Վաղը մինիստրը ճանապարհ կընկնի դէպի Բաթում։

ՊՕՏՍԴԱՄ։ Այստեղ ժամանեցին Վիլհելմինա թագուհին և մայր-թագուհին։ Երեկոյեան նրանք ընդունելութիւն գտան կայսրի մօտ։ Կայսրը սիրալիր ողջունեց թագուհիներին։ Կայարանում և պալատում կանգնած էր պատուաւոր պահակ։ Պալատում հիւրերին ջերմագին ողջունեց կայսրուհին։

ՊԱՐԻԶ։ Բարձրագոյն դատարանի յանձնաժողովը լսեց գեներալ Ռօժէին, «Etoile Belge» լրագրի մերկացումների հարցի վերաբերմամբ։ Գրօժան եկաւ երէկ երեկոյեան 11 ժամին, բայց նրան չը լսեցին։ Նա հաւատացնում է, որ «Etoile Belge»-ի հաղորդած փաստերը ճիշդ չեն։ Բերանժէ երկար ժամանակ խորհրդակցեց արդարադատութեան մինիստրի և ընդհանուր պրօկուրօր Բերնարի հետ։ Լուրեր են պտտում, որ դատաստանական քննիչը առաջարկութիւն է ստացել՝ դաւադրութեան առիթով հարցափորձի ենթարկել գեներալ Լամիին։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պետական բանկը բարձրացրել է մուրհակների զեղչը՝ 3 ամսով մինչև $6^0/_0$, 6 ամսով մինչև $7^0/_0$, 9 ամսով մինչև $8^0/_0$, և 12 ամսով—մինչև $8^1/_2{}^0/_0$։

ՊԱՐԻԶ։ Կոմս Մուրավիեվ ժամանեց երէկ երեկոյեան և այսօր այցելութեան գնաց Դելկասէին, որի հետ երկար ժամանակ սիրալիր խօսակցեց։ Երեքշաբթի օր Դելկասէ ի պատիւ ռուսաց մինիստրի մեծ ճաշկերոյթ է տալիս, որտեղ ներկայ կը լինեն խորհրդի նախագահը, և ռուսաց դեսպան Ուրուսօվ, կոմս Մօնտէբելլօ, մինիստրութեան անդամները և ռուսաց դեսպանատան պաշտօնեաները։

ԼՕՆԴՕՆ։ Թագուհու հրովարտակով պատգամաւորների ժողովը հրաւիրվում է 17-ին հոկտեմբերի (5-ին) անյետաձգելի կարևոր գործերի մասին խորհրդակցելու համար։

ՊԱՐԻԶ։ Բարձրագոյն դատարան։ Բերանժէ կանչեց և հարց ու փորձի ենթարկեց Ռօժէին և Գրօժան դատաւորին։

ՊՐԷՏՕՐԻԱ։ Տրանսվաալի կառավարութիւնը յայտնել է հիւպատոսներին, որ կազմակերպված են ոստիկանական ոյժեր, պաշտպանելու հանքերը չարագործներից։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Հայոց պատրիարքը հրաժարական տուեց. հրաժարականի պատճառը հայերի դէմ գործ դրած ճնշումներն են։

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼ. Վ. Փ. Կան փափուկ հանգամանքներ, որոնց մասին բանակռիւ վարել չարժէ։ Մենք կարծում ենք, որ այդտեսակ հարցեր մամուլի մէջ վճռել չէ կարելի, թող հասարակութիւնը դատէ, քանի որ նա աւելի շատ փաստեր ունի ճշմարտութեան հասնելու համար։ Պէտք է և խնայել զոհին։

Ժամանակաւոր խմբագիր՝
ԱՌԱՔԵԼ ԲԱԲԱԽԱՆԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Մշակի» ներկայ համարի հետ բոլոր բաժանորդներին ուղարկում ենք «Թիֆլիսի հայոց Հրատարակչական Ընկերութեան» յայտարարութիւնը:

ԲԺԻՇԿ Գ. Ս. ԳԵՐՑՖԵԼԴ
Մադաթեան փողոց, № 5.
Մասնագէտ է կանանց, միզասեռական (երիկամների), վեներական և սիֆիլիսի հիւանդութիւնների
ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼՈՎ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻՑ
Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր
Առաւօտեան 9—12 ժ.
Երեկոյեան 5—8 ժ.
43—60

Հ. Աւետիք Կոյլեան
ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ-ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՄԵՆԱՅԵՑՆ
ԲԱՌԱԳԻՐՔԸ
1667 էջ, գինը, 10 րուբլի, ծախւում է 5 րուբլիով Ա. Խուդավերդեանի մագազինում, Գոլովինսկի պրոսպէկտի վրայ: Օտար քաղաքացիք պէտք է վճարեն 50 կոպ. պօստային ծախս, իսկ վերադիր վճարով պահանջողները պէտք է ուղարկեն 2 րուբլի: 2—15

ԲԺԻՇԿ Յ. Յ. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ
Ընդունում է վեներական, սիֆիլիսային, մորթու և ներքին հիւանդութիւն ունեցողներին՝
Առաւօտեան 9—12 ժամը
Երեկոյեան 5—7 ժամը:
Գանովսկայա փողոց, տուն Մարգարովի, № 31:
(և. հ. չ.) 71—100

ԴԻԼԻՋԱՆԻ հայոց երկսեռ դպրոցի համար հարկաւոր է հայերէն լեզուի, ցենզաւոր վարժուհի՝ ձեռագործ և աշխարհագրութիւն աւանդելու համար: Ռոճիկը 300 րուբլի, սենեակ և վառելափայտ: Ցանկացողը շուտով դիմէ գիմ՝ Делижанъ, попечителю Дастаянцу. 2—4

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Լոյս տեսաւ
„Վանայ Սազ"
Բ. մաս
Գ. ՍԵՐԷՆՑ
Գինն է 75 կ.
Ա. և Բ. մասերը միասին 1 ր. 50 կոպէկ:
Դիմել Тифлисъ, Тифлисское Общество Изданія армянскихъ книгъ, կամ Tiflis (Russie) Société de la publication des livres Arméniens. 4—10

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒ
Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ,
հեղինակ «ԲԱՌԱՐԱՆ», «ԿԱՋՈՐ» և ուրիշ շարադրութիւնների. ամառային արձակուրդներից յետոյ վերսկսել է իր դասերը թէ իր տան և թէ մասնաւոր. Սովորեցնում է ուղիղ արտասանութեան համար և աւանդում է ռուսաց, ֆրանսիական և գերմանական եղանակներով: Աշակերտներին և երթեւեկներին զիջում: Կարելի է տեսնել ժամի 10-ից մինչև 4-ը: Մադաթովսկայա փողոց, տուն Մարտիրոսեանի: 4—5

Բացված է գործարանական պահեստ Թղթեղէնների
Գ. Ի. ՊԱԼԼԻՁԷՆ ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ՐԺԵՎՍԿԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՕԶԼԵՎՍԿԻ ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Պահեստը գտնվում է Թիֆլիսում, Գոլովինսկի պրօսպէկտի և Գէօրգիէվսկայա փողոցի անկիւնում, տուն Քաշվէթի ս. Գէորգ եկեղեցու: 4—10

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Հեղինակ «Ձեռնարկի առևտրական և գործարանական հաշուապահութեան
ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց՝ 4 ամսվայ ընթացքում հաշուապահութիւն գործնականապէս, երաշխաւորելով, և եղած դէպքերում յանձն է առնում պաշտօնի առաջարկել:

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

Ա) Կրկնակի իտալական հաշուապահութիւն ըստ ամենայն առևտրական ճիւղերի, հանդերձ նաւթային արդիւնաբերական և կերոսինի գործարանական հաշուետւութեան:
Բ) Առևտրական թուաբանութիւն:
Գ) Առևտրական նամակագրութիւն:
Դ) Գեղագրութիւն և ամենաարագ ձեռքերի ուղղելը:

Պարապմունքները սկսվելու են 1899 թ. սեպտեմբերի 15-ից, ճաշից յետոյ, և պարբերաբար շարունակվելու են իւրաքանչիւր ՉՈՐՍ ամսից յետոյ. իսկ կիրակի օրերը լինելու են առանձին գործնական պարապմունքներ:

Ցանկացողները թող դիմեն գրաւոր կամ անձամբ 3 ժամից մինչև 6 ժամ երեկոյեան, ՍՕԼՕԼԱԿ, Սերգիեվսկայա փողոց, տուն Լիսիցեանի, № 20:

Վերոյիշեալ հաշուապահութեան ձեռնարկը ծախվում է ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, հեղինակի մօտ, և Ռուսաստանի բոլոր յայտնի գրավաճառանոցներում: ԳԻՆՆ Է 3 ր. 50 կոպէկ: Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու: 6—20

„ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ"
ԱՂԷՔ. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆԻ

Գոլովինսկի Պրոսպէկտի վրա, առաջին գիմնազիայի հանդէպ, տուն Քաշուէթի սուրբ Գէորգ եկեղեցու:

Ստացել ենք մեծ քանակութեամբ աշնանային և ձմեռային սէզօնի համար՝

Տղամարդկանց եւ Երեխաների պատրաստի հագուստներ:

Ստացված է նոյնպէս ՖՕՐՄԷՆՆԻՑ ԶԳԵՍՏՆԵՐ.— դատաստանական, ուսուցչական և աշակերտական—կլասիկական և Րէալական ուսումնարանների:
Ունենալով մեծ քանակութեամբ մատէրիաներ, ընդունում ենք նաև ամեն տեսակ պատուէրներ: Գները ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԵՆ և անհամեմատ էժան:
Վերադիր վճարով պահանջողները, պէտք է ուղարկեն պատուէրի 1/3 մասը: 3—40

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

(Թիֆլիս, Նագօրնայա փողոց, № 9)

Ցանկացողները ունենալ իրանց առևտրական գործերի համար ուսման ընթացքը աւարտած աշակերտներ և աշակերտուհիներ, թող բարեհաճեն դիմել կուրսերի հիմնողին, Ս. Մանուէլեանցին: Աւարտողները ստացել են մասնագիտական առևտրական կրթութիւն, Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի հաստատված ծրագրի համեմատ, և ունեն օրինաւոր ատեստատներ:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍՎԵԼՈՒ ԵՆ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ:

Կուրսերի ծրագիրը և կանոնները կարելի է ստանալ ձրիապէս եղբ. Ծովիանովների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ ТИФЛИСЪ, учредителю коммерческихъ курсовъ С. П. Мануэльянцу. (և) 12—12

ԻՆԺԵՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է

վառարաններ շինելու ամեն տեսակ աշխատանքներ, երաշխաւորելով կատարած գործի ամրութիւնը և յատկապէս շինում է փուռեր և խոհանոցներ մարդկանց մեծ բազմութիւն կերակրելու համար: Բացի դրանից, կազմում է և ստուգում է ուրիշների կազմած նկարները (чертежи), նախահաշիւները և տեխնիկական հաշիւներ: Անձամբ կարելի է տեսնել 3-ից մինչև 7 ժամը: Хлѣбная горка, Тергукасовская ул., տ. № 21, վերին յարկ:

Այնտեղ և եթ էժան ծախվում է պրօլետկա-կառք, առանց ծածկոցի, իր սարքով կարգով և կատարելապէս նոր, հին ձևի, Րէմենգտոնի տպելու մեծ մեքենայ: 1—1

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզոն, Սամսոն և Պոլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 29 սեպտեմբերի 11 հոկտեմբերի ԱՆԱՏՕԼԻ շոգենաւը, նաւապետ ԲԻԱՆԿԻ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:

Ամիսը մի անգամ կանոնաւոր հաղորդակցութիւն Բաթումի և Անտվէրպէնի մէջ, ընդունելով ապրանքներ բոլոր հիւսիսային նաւահանգիստների համար:

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արնոբին, Նաբէրէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիոնի փող. Խօջափարուխովի և Մայսուրաձէի քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—եղբ. Վ. և Ի. Մութաֆեաններին, Նաբերեժնայա փողոց, տուն Կրասիլնիկովի, № 27: ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՑՍԿ—պ. Մելխիոր Հերշենրօդերին: (և. հ. չ.) 5—20

Եղբարք Ե. եւ Մ. Միրզաբէկեանցների
ԾԽԱԽՈՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ
ԲԱԳՈՒՈՒՄ

Ի նկատ առնելով, որ տարէց տարի մեր գործարանի ծխախոտի և պապիրոսի պահանջը գնալով մեծանում է, մենք, որպէս զի դիւրութիւն լինենք տուած մեր մշտական գնողներին՝ վճռեցինք Թիֆլիսում (Հավլաբարի կամուրջի մօտ, տուն Իսարլովի) բանալ սեփական խանութ, որտեղ կարելի է միշտ ստանալ ծխախոտի և պապիրոսի ամենաընտիր տեսակները: Շնորհիւ այդ պահանջի, մենք հնարաւորութիւն ունենք ամենաընտիր պապիրոսներ և ծխախոտ ծախել աւելի էժան գներով:

Օտարաքաղաքացիք իրանց պատուէրներով դիմում են՝ Тифлисъ, табачный магазинъ Бр. Мирзабековыхъ.

Պատուէրները կատարվում են ճշդութեամբ և շուտ: 3—10

ՀԱՅԹԱՅԹՈՂ
ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ
ՊԱԼԱՏԻ
1846. 1865. 1882. 1896.

Ա. ՐԱԼԼԷ ԵՒ ԸՆԿ.
ՄՕՍԿՎԱ.
ՕԾԱՆԵԼԻՔ
ՐՕԵԱԼ-ՐԱԼԼԷ
Հոտաւէտ ջրեր, սապօն և պուդրա
ԾԱՂԿԱՅԻՆ ՕԾԱՆԵԼԻՔ
ՀՈՏԱՒԷՏ ՋՐԵՐ, ՍԱՊՕՆ և ՊՈՒԴՐԱ 6 հոտով.
Շուշան, եասաման, բեղէգա, վիօլէտ, պաչուլի, գելիոտրօպ.
3 ԱՌԱՐԿԱՅԻՑ ԲԱՂԿԱՑԱԾ ԱՐԿՂԸ 2 ՐՈՒԲԼԻ:
МОСКВА, 1) Пассажъ Солодовникова. 2) Тверская, д. Спиридонова.
С.-ПЕТЕРБУРГЪ, Невскій, 18. М. 59806
Նաև Ռուսաստանի յայտնի դեղատներում:
Ф.О.НИКОЛЬСКІЙ,МОСКВА

(հ.) М. 59,806

ԲՐՕԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՇԻՑ-ԿՐԷՄ
Ձեռքերի և երեսի համար:
М. 87656. (ա. 25)

Բժշկարար Կեֆիր եւ Կումիս
◈ Օ. ԿՕՐՕՆԱ ◈

Թոյլատրված Թիֆլիսի բժշկական բաժանմունքից և արժանացած երկու մեդալների՝ երկու ցուցահանդէսներում, ընտիր կեֆիր և կումիս պատրաստելու համար: Կարելի է ստանալ Օ. Կօրօնայի գործարանում, Լօրիս-Մէլիքեան փողոց, տուն Զուբալովի և բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց, օֆիցէրների տնտեսական ընկերութեան խանութին կից:

Ուսուցիչներին, ուսանողներին և տնտեսական ընկ. անդամներին կը լինի զիջում: Զիջում կունենան և այն չքաւորները, որոնք կը ներկայացնեն բժշկից առանձին դեղատոմս: Ցանկացողներին՝ կեֆիր ու կումիս կարելի է տուն ուղարկել: 7—50

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 27 Сентября 1899 г.
Типографія Грузинск. Т.—ва Большая Ванкская ул., № 27.